

בשערי פו"צ

על פיקוד והנהגה בהסתערות

הפחד הגן האויב האמתי בשדה הקרב... גם ניסויים מדעיים הוכיחו כי המועקה הנפשית שבפחד מתישה את גופו של אדם לא פחות מן המאמץ הגופני הכבי. הפחד משפיע השפעה פיזית על גוף האדם: לא זו בלבד שהוא מתיש את הכוחות, אלא אף משבש את פעולת-החושים — בגלל שינויים בלחץ הדם, בקצב פעימות הלב ובהזרמה הסדירה של הדם בעורקים ובורידיים. הפחד כמוהו כמכביד את משקל הרובה, וכיוצא עופרת לנעלי החייל. האין כוחו חזק מכוח כל פקודה? — והנך חייב לגבור עליו בטרם תוכל לגבור על האויב. על האויב אתה גובר בכוח הטקטיקה הנבונה שלך (ובין שיקוליך הטקטיים, כמי פקד, חייב אתה לשקול ולהחליט גם היכן עליך להימצא כדי שתוכל לודא כי מבצעים את תכניתך הטקטית). אך על פחד, ריגשת-רות ומבוכה מול אש האויב תוכל לגבור רק בעצמת רצונך אתה ובעוז רוחך המתגלה לעיני אנשיך; במלים אחרות, במופת האישי שבהתנהגותך נוכח האויב. מכאן הכוח העליון שבפקודה: "אחרי!", בצאתך בראש אנשיך.

רווחת הדעה כי הסתערות המפקד-המנהיג בראש היחידה חיונית פייכמה ביחידות מילואים. חייל המילואים יוצא לקרב-מיתו, מחוג משפחתו — לא משגרת מאהל-שדה. כאשר הוא פועל בתפקידי הגנה, במערכים חפורים ובצורים, ייתכן שבזכות בגרותו ושיקול-דעתו יעלה על החייל הצעיר והלהוטר יותר, העושה את שרות החובה, אבל אורח חייו ומשלח ידו האורחתי של חייל-המילואים אינם

"ממני תראו וכן תעשו" — קורא גדעון לקומץ בחוריו-גבחריו על הגלבוץ; "הייתי גרנדיר קודם שהייתי למרשל" — במלים אלה מתייבז המרשל הצרפתי לאן בראש גדודיו המסתערים. המלים פשוטות — המעשה פשוט כמותן. המפקד העברי הקדום, והמרשל הצרפתי בצבאות נפוליון מביעים בדברים ובמעשים את ההכרה, כי מצויית שעות הכרע בקרב, בהן לא די עוד במצותו של המפקד, ואת כפי-המאזנים יכריע רק המופת האישי של המנהיג. יש מצבים בהם לא די בכוח הצו של משה, ונתבעת קפיצתו של נחשון.

שעת ההסתערות היא שעת הכרע כזאת בהתקפה, אמנם בכל שלב משלבי-ההתקפה נתבע מאמץ המיוחד לו. בשלבי-ההכנה ובמסע-ההתקרבות מתבטא עיקר המאמץ בדריכות ובצפיה — במאמץ הנפשי. לעומת זאת, המאמץ הנדרש בעת ההתבססות ביעד, ובניצול-ההצלחה, הינו גופני בעיקרו — התחפרות הפווה, מרדף ללא-לאות, אבל בהסתערות נתבע הלוחם לשיא של מאמץ גופני ונפשי גם יחד — התקדמות תוך לחימה אל היעד ועליו, ופריצה מול אש. אין שלב בהתקפה אשר ידמה להסתערות ב"ריכוז-המאמץ"

שבה, במיצוי כל כוחות הגוף ותעצומות-הנפש של הלוחם.

יש שנוטים להתעלם מן המאמץ הנפשי הנדרש בהסתערות, שעה שהם עוסקים בתרגילי-תכנון, ואפילו באימון הטקטי ב-שדה, באש חיה, כי כל עוד האויב הוא היורה, אפשר ויישכח כי "לא היכידון ולא הכדור, כי אם

גם ניסויים מדעיים הוכיחו כי הפחד...

עשויים לטעה בו דוקא חדות-הסתערות בכידון שלוף; מפקדו הוא שנתבע להצית את הלהבה אבל דומה, שחריפה יותר השפעה של תופעה אחרת. המיוחדת ליחידות-מילואים; התרופפות הזיקה החברתית בקרב אנשיהן בריוחי הזמן הממו- שכים שבין תקופות השירות הקצרות בצותא. נסיון צה"ל אינו שונה מזה של צבא ארה"ב, אשר הוכיח, לדברי גנרל-בריגדיר מרשל, כי: "רק את הכבוד העצמי מעריכים מרבית האנשים יותר מן החיים עצמם... טבוע בחייל חוסר רצון להסתכן למען אנשים שאין לו כל זהות חברתית עמם". גיבושה המהיר של היחידה וטיפוח אחות-הלוחמים בפרק הזמן הקצר שיעמוד לרשות המפקד — בשעה שאזרחים שנקראו לדגל עושים דרכם כחיילים לחזית — זאת המשימה הקשה הראשונה המוטלת על המפקד ביחידת-מילואים. זאת ועוד: על מפקד המילואים אשר נחלץ להסתער בראש יחידתו, עובר מאמץ נפשי גדול מזה אשר עובר על חברו, המפקד בשרות הסדיר. תוך ימים ספורים חייב המפקד בשרות המילואים להחזיר לעצמו את תחושות השדה והקרב, שקחו ופגו במרוצת-השנים, ולהגיע למעלת הנכונות הנפשית לשמש דוגמה חיה לאנשיו.

אבל לא פחות מאיש-המילואים זקוק הרגלי הצ- עיר שבשירות-הגובה להנהגת מפקדיו. גם ביחידות מובחרות, שכל אנשיהן מתנדבים, אין הצורך במופת האישי של המפקד פוחת כמלוא הנימה. ראשונים פרצו מפקדים בפשיטות למחנה עזה וכונתילה, למש- טרות חאן-יוניס, ע'רנדל וקלקיליה; ראשונים זינקו על משלטי הסורים בחוף הכינרת. ה"ציונים לשבח" משקפים בבירור מה חלק הדוגמה האישית של המפקדים בהצלחת יחידותיהם בקרבות-מופת אלה. מפקד הנמנע מלצאת בראש יחידתו מונע, אולי,

סיכון מעצמו — אבל מגביר הוא פי כמה את הסיכוי ל- כשלון יחידתו ולאובדן חיי אנשיו. במערכת "קדש" הת- קדם גדוד חי"ר עד לגדר של מתחם, אבל לא פרץ אותה. ניתוח המבצע הראה שה- מג"ד והמ"פ לא "משכו" ב- רגע ההכרעה, כי אם "דחפו"; בספר "קרבות בקוריאה" מתוארת התקפת פלוגה שפרי צחונה נשמט מידיה. ניתוח הפרשה קובע:

„ברגע המכריע לא משכו כי אם דחפו“

„פיקוד נכון ומוצלח ברמה של מחלקה ופלוגה אינו סגולה לאריכות ימים. כי על המפקד לחשוף עצמו כדי להנהיג את אנשיו ולקיים שליטה עליהם. ואילו מפקדה של פלוגה א', היעדרו בלט ביותר בכל הנוגע לפעולה ולהחלטה, למן הרגע שלא הצטרף למ"מ 1 שעה שמחלקה זאת נפגעה לראשונה מאש ארוכת-טווח, ועד לסוף הפעולה... מפקד הפל' חייב היה לשמש הרוח החיה בהסתערות דו-מחלקתית, אלא שזאת לא נתגשמה כלל. במקום זאת נשאר בריחוק 450 מטר מאחור, אצל בסיס האש, ועל-ידי כך נבצר ממנו לשלוט בשתי המחלקות המובילות, שאחת מהן אפילו תעתה והפכה להיות חסרת-תועלת.“

לקח ברור זה מעלה את שאלת הסיכון העצמי של המפקדים. אכן, כבוד המחיר שמפקדי צה"ל נושאים בו; 7 קצינים מתוך 19 הרוגי קרב קלקיליה; 32 קצינים מכין 187 חללי מערכת "קדש". מחקרים מקיפים על אבידות-קרב, שנערכו לאחר מלחמת העו- לם השניה בצבאות המערב, הראו כי „אינדקס-הסי- כון“ של מפקד מחלקת חי"ר הוא כפול מזה של הטוראי. מסיכון זה אין מנוס; כשאר סיכוני הקרב הוא בלתי-נמנע. אבל דוקא משום שמפקדים נקראים להסתער בראש יחידותיהם, מן הדין להתריע על הסכנה שבהפרז, בין אם נובע הוא משיקול מוטעה, ובין אם מקורו בשמץ פחזות וגבורת-ראוה גרידא שדבקו במפקד. מ"מ להוט-לקרב, אל לו לזנק אל היעד שיכור-התלהבות; כי דוקא ברגע זה זקוקה יחידתו לפיכוחו ולקור-רוחו. אין המפקד מסתער בראש היחידה לראוה, אלא כדי שהמשימה תבוצע — כדי שינהג ביחידתו וישלוט בה. המפקד אינו רק מסתער בראש היחידה, אלא הוא גם ה"ראש" של היחידה המסתערת, ראש וראשון לראיית הנולד, לשי- קול, לשליטה. רק לשם כך נוטל הוא על עצמו סיכון כפול.

לכן אל לו, למפקד לראות את ההסתערות בראש כ"עק- רון", כחוק בל-יופר. תבונת מפקד תיבחן בשיקולו הנוקב מתי ולשם מה עליו להסתכן אישית. עתוי ההתקפה מחייב שיקול כזה. בהתקפת-לילה לא יוכל מפקד שמעל לדרג הפלוגה לשקול ולהחליט אלא בהימצאו לפניו, ואילו ב- התקפת-יום ייתכן שצריך הוא לקבוע את מקומו בנקודת-

תצפית טובה. גם איגוד-הכוחות עשוי לקבוע היכן יימצא המפקד — אם יצטרף למאמץ העיקרי, או ישאר במרכז וממנו ינהל את כוחותיו הפרוסים על כמה צירי-תנועה. גם מידת רגילותו של המפקד עם אנשי היחידה תקבע לא מעט: קל למפקד ותיק ביחידתו, שקנה לו את אמון חייליו, להישאר „מאחור“, אם שיקוליו הטקטיים מהייבים זאת, יותר מאשר למפקד שיחידתו טרם למדה לראותו כמנהיג. מ"פ צעיר, אבל ותיק קרבות, שנפל במלחמת העולם השנייה, דן בענין זה: „הגעתי לכלל דעה שעלי להימצא בנקודה שתעניק לי את הסיכוי הרב ביותר לבצע פעולה מוצלחת ומושלמת. אנשי מכירים אותי דיים, כדי לבטוח בי שאם נשאר אני מאחור הפעם, הרי זה לטובת הפלוגה ולא כדי להציל את נפשי“ („אנשים מול אש“).

על אלו דרגי-פיקוד עשויה לחול מצות הסתערות בראש יחידותיהם? איש לא יחלוק שמפקד-הכיתה ומפקד-המחלקה, „ראשונים הם תמיד“, בצבא ארה"ב אין המ"כ קרוי „מפקד-כיתה“, כי אם „מנהיג-כיתה“ (Squad Leader) וכן „מנהיג-מחלקה“. מה דבר המ"פ והמג"ד? כנגד מ"פ הנשאר מאחור מדברות כל פרשיות-הקרב של יחידות שהוטלו לקרב חלקים-חלקים, תוך בזבוז-המאמץ, ולא כאגרוף-מחץ מרוכז. אתה בוחן פרשה כגון „ההתקפה לאורכו של רכס“ („קרבות בקוריאה“), ומוצא שהמ"פ „דחף“ מאחור, ולא „משך“ מלפנים, ואילו מ"פ „מושך“, אשר עליו מספרת, למשל, פרשת „מכת-כידונים“ (קונטרס „קרבות-מגע“), חזקה עליו שיטיל את יחידתו לקרב במירב עצמתה. ככלל יאמר, כי מורשתו הקרבית קצרת-הימים אך עשירת-הלקח של צה"ל תובעת ממפקד הפלוגה להסתער בראש. המג"ד — מצבו שונה. היקף שליטתו, איגוד-הכוחות המורכב ורוחב התפרסותו של הגדוד מטילים בספק את האפשרות שייצמד למאמץ בקטע צר אחד. הוא ייתבע להופיע ולהתערב אישית בזמן ובמקום שנוכחותו עשויה להכריע את הכף, ולכן מוטב שיישאר בן-חורין לנוע אל נקודות-המוקד המשתנות.

בימים עברו התייצבו מלכים ומצביאים בראש צבאם. „עת צאת המלכים“ היא, בלשון התנ"ך עונת השנה היפה למסעי-מלחמה. בספר „כבשת הרש“

מדובר בדוד המלך: „המלך בראש צבאות יהודה... כאחד עם שריו ועם גיבוריו ועם חייליו ועם אחרון עבדיו. בראשם הוא, אל נוכח פני המלחמה ראש וראשון“. במלחמת פרוסיה-צרפת, בשנת 1870, עדיין משקיפים מלך פרוסיה וקיסר צרפת על שדה המערכה, ומראשי הגבעות חונה זה בנצחוננו, וזה — בתבוסתו. אבל מאז כפה הנשק החדש, בעצמת-אישו, את פיזור היחידות, גדל רוחבן ועומקן של וירות-המערכה; גיוס-החובה הגדיל את היקף הצבאות עצמם. כיום מקומו של מפקד עוצבה לא עם „אצבעות“ עוצבתו, השלוחות קדימה, אלא ב„פקעת-העצבים“ שלה. דוקא משום שהוא „ראש“ לכוחותיה, אין הוא מסתער בראשם.

אבל גודל הזירה והיקף העוצבה הם דוקא המועי-דים חשיבות-יתר למפקד-העוצבה אשר יופיע בפני אנשיו בחזית, וייטול חלקו בסיכון. גודריאן שח בזכרונותיו: „נעתי עם הדרג הקדומני, ובאופן זה וידאתי העזה ומהירות מבלי שאבזבו מלים על כך“: „מאחר שתגבורת לא היתה מצויה בידי, הלכתי לאותה דיביזיה בעצמי“. ורומל קובע: „חינוי שמ-פקדי כוחות ממונעים יימצאו קרוב לגייסותיהם ככל האפשר... המפקד הראשי חייב להיות המנוע המקדם את המערכה. על כל מפקד להיות מוכן תמיד להופעת המפקד הראשי ולאפשרות כי זה ייטול לידי את השליטה במקום“. בימינו עומדים לרשות מפקד העו-צבה כלי-רכב וכלי-טיס, המקילים עליו לקיים מגע קרוב ותכוף בינו ובין חייליו. וזאת חובתו, ולו רק כדי שיוכל הלוחם לומר, כדברי אייזנהאואר ב-ספרו, „דומה כי לא חם, כאן כל כך, אם הזקן עצמו מופיע כאן“...

אפילו אתה עולה עולה בדרגי הפיקוד, ואף שגדל והולך היקף הסמכות הסמכות לפיקוד, מוצא אתה שבפקודות כשלעצמן אין די. הקרב תובע הקרבה, ומי שרוצה להיות זכאי לתבוע מאחרים, חייב להק-דים ולהבוע מעצמו. מי שניתנה לו הזכות לשמש מפקד, נתחייב גם בחובה להתגלות כמנהיג: „האמצעי הראשי הוא ההנהגה, הפקודה „אחרי!“... הפקודה אשר נותנה מחייב בה את עצמו, וקורא לחייליו ללכת עמו“ (רב-אלוף משה דיין).